

Sebastijan Pregelj

ANGEL Z NABREŽJA

1. Nekje se tudi sanje končajo. Zvodenijo podobe in besede, zvodenijo resnice in laži. Nekje se začne nov svet, neznan in tuj, poln znanilcev in vabilcev, ki zvodijo slehernega prebežnika. Bleščeče stavbe postajajo medle in nejasne in se končno poležejo v blato in prah ulic na obrobju mesta, kjer je reka počasna in osmradena, da redki ribiči zaman namakajo svoje palice, medtem ko jih čas upogiba in iz njih izžema še tisto malo soka, ki ga vsakdo hrani za dneve, ko bo star in sam.

2. Ženska je sedela v kotu primestnega bara, od daleč ženska, od blizu bolj deklica, sedela je in brala revijo, ki jo je nekdo pred njo pustil na mizi; gledala je pisane fotografije imenitnih ljudi iz tega in onega sveta, brala je rdeče uokvirjene zgodbe o igralkah in športnikih, sem ter tja se je zamislila: takrat so ji oči otrpnile in ji je dih zastal, pa je prav kmalu spet zmignila z glavo, se sama pri sebi nasmehnila in obrnila novo stran. Natakarkar jo je gledal bolj od daleč, ker je vedel, kako in kaj, bolj od daleč jo je gledal, ker ni hotel, da bi ga kdo videl govoriti z njo, ali se celo smeјati njenim besedam, ni hotel, ker so vsi vedeli, kako je z njo, vsi so vedeli od česa živi in zakaj; vsaj zdelo se je tako. In so jo gledali postrani, nihče zares prijazno; čisto tiho so govorili besede o njej, ko je vstopila, in dosti glasneje, ko je odšla; debeli so se slinili in cedili od daleč, ker si je vsak neskončno želel tega čudokrasnega bitja vsaj za kakšno uro, zato so se od daleč slinili in cedili, blizu pa si nihče ni upal. Zlohотно so jo pogledovali in premelevali govornice, bedasto so se nasmihali in vsaketoliko spustili kakšen vzdih, ali požvižg; natakarkar jim je nosil vedno novih kozarcev, ko so sedeli na vse strani bara, nosil jim je novih kozarcev do mraka, ko je odložila revijo, stopila k pultu, plačala pijačo in odšla. Takrat so tudi možje plačali, kar so spili in odšli.

3. Že prej so jo videli vso nališpano, že prej so jo videli pijano se opotekati po najtemnejših ulicah, ki so bile polne zjedi in odvrženih igel; vedeli so, da išče črpalkarja, vedeli, da išče tistega moža, ker samo on se je spuščal v nove reči, samo on je iskal in našel prvi, kar se je dobro prodalo; vedeli so, da dobi pri njem, tudi policaji so vedeli in vedeli so, da se malo od reke, v zapuščenih skladiščih med pozabljenimi zaboji, kjer je vse pokozlano in poscano, zbirajo vsi takšni ljudje, pa jim je bilo malo mar, ker takšnih zapuščenih skladišč je bilo v mestu še veliko, zato sploh nikoli niso prišli. Že prej so jo videli vso nališpano pijano se opotekati po najtemnejših ulicah, pa se jim ni zdelo, da bi kaj, ker z drugačno ne bi bilo več zabave, ker sploh ne bi prišla v bar, kamor so se stekali prav zaradi nje; poželjivo so si mogli lastiti njeno telo, mogli so si, in tega ne bi bilo več, če bi se spremenila. Radi so jo imeli: ker je bila nekaj, kar so videli samo v filmih, nekaj, kar je bilo od

vseh enako; radi so jo imeli, ker ni bila kot druge ženske: ni prala in ni kuhala, doma ni nikogar čakala, in ji je bilo vseeno, če so jo slačili s pogledi, zato so jo imeli radi. Nihče se ni spomnil, od kod je prišla in kdaj, ker – tako se jim je zdelo – mogoče je vendarle hči urarja s konca ulice, ki je že pred leti umrl; mogoče je pravzares že ves čas med njimi, samo da je prej niso zapazili, ker je bila otrok. Prihajali so v bar, dopoldne in zvečer, prihajali so, kadar je bila tam, če pa je ni bilo, tudi njih ni bilo, ker se jim ni zdelo, da bi pili kar tako, se jim ni zdelo, da bi govorili, ker ni bilo o čem govoriti, kadar je ni bilo, če pa je sedela v kotu, o, kadar je sedela v kotu, so strmeli v njene pordečene ustnice, ki so se bleščale podnevi in ponoči enako, strmeli so v njene dolge, lakirane nohte in noge in štrleče prsi, ki jih ni sramežljivo zakrivala in skrivala; strmeli so in si je neskončno želeli; o, angel, kako lepa si, so vzdihovali in praznili kozarce piva, o, angel, kako radi bi se polastili tvojih nog in ustnic in napete kože in vseh por bi se radi polastili vsaj za uro ali dve. Vse svinjarije so si smeli misliti, ki so jih videli v kakšnem filmu ali reviji, vse nečistosti in nečednosti; in bilo je tako prekleto resnično, ker je vendar bila med njimi; vseeno jim je bilo, če so jih doma čakale žene, vseeno, če niso prišli na večerjo, ker angel v ulici je bil en sam in kadar se je spustil mednje, niso hoteli zamuditi niti trenutka.

4. Malo od reke, v zapuščenih skladiščih, so se vse dneve in noči kotalile železne krogle, kotalile so se med telesi za zaboji, čez ude, preko glav; kotalile so se skozi vsemogoče sanje; s stropa so vedno nove padale po ljudeh spodaj, in se prav nič hrupno odbijale nazaj gor; drugo ni bilo pomembno, ker takšne sanje so imele vsem znano ceno: kdor je imel dvestotaka, si jih je lahko privoščil, zato nič ni bilo pomembno. Tudi dvestotaka se je dalo hitro zaslužiti; ženska je vedela za hotele, kjer se je dalo v eni sami noči prislužiti tisočaka in včasih celo več, poznala je goste, ki so bili vedno lačni mesa, ki so radi vdihavali ostanke nečesa otroškega, poznala je imenitne meščane, ki jim ni bilo težko dati petsto za povrhu. In to je bil za može iz predmestnega bara velik denar: v celem tednu so zaslužili komaj nekaj več; malo je ostalo za pivo in malo za revije, ki jih je imel natakark pod točilno mizo, nikoli dosti več, nikoli veliko. Še sreča, si je mislila, še sreča, da nimajo toliko, prekleti stremuhi, ker bi jo raztrgali, za kose njenega mesa bi se z noži med seboj; tako pa vejo, da se je niti dotakniti ne smejo, vejo, da je nekaj več, si je mislila, da vsi dobro vejo, da ni navadna vlačuga, in da more zaslužiti tudi tisočaka v eni noči, ker je skoraj še otrok in morajo imenitneži to drago plačati. Da pa so jo poželjivo gledali, se ji ni zdelo nič slabega, nič slabega se ji ni zdelo, če so jo s pogledi slačili, in če so mislili vse svinjarije, ker je vendar pomenilo dobro; ko pa bo stara in grda – sploh ni verjela, da kdaj bo – takrat bo njihova: za majhen denar in tako. Čas gre: skozi skladišča, skozi primestni bar; čas gre: kot kakšna pošast, ki ne prizanaša; ampak včasih se zgodi, tako si je mislila, včasih se zgodi, da tok za hip obstane, da se iz polmraka ponudi roka, ki popelje drugam: na drug konec resničnosti, mogoče že kar na obrobje sanj. Ne bi si odpustila, če bi zamudila takšen trenutek, nikoli in nikdar, ker kdo ve, kaj je zapisano v zvezdah, in kdo ve, kaj klešejo valovi v rečno dno, nekaj pa gotovo. Sanje so bile samo most, tako si je mislila, in če so most, potem res ni kaj preišljevati in se obotavljati.

5. Na zidu je z velikimi črkami pisalo: Sanje so prepovedane.
Vsak dan je hodila mimo zidu, vsak dan se je delala, da ne vidi. Spraševala se je: Kdo je to napisal? Mogoče Bog? Je kdo večji od Boga? Sploh Bog je? Hodila je mimo, hodila vzdolž zidu, ki se ni hotel končati, in se ji je zdelo, da se napis

pomika: z njo; čisto do konca; vsak dan. Kdo je to napisal? se je spraševala: Kdo ve in kdo se pretvarja, da ve?

Ustavila bi se, ko bi smela upati, da se bo oglasil z druge strani: kdorkoliže; tisti, ki je napisal; Bog; ustavila bi se in prisluhnila govorjenju o vnebohodu in zveličanju. Tako pa je hodila naprej kot kakšna zloradostna krivoprisežnica, ki ni hotela prisluhniti, ki ni hotela verjeti, pa četudi... četudi bi se sam stvarnik oglasil, ona, ki je dvomila v vse, in celo v... je šla naprej, kot bi na zidu ne pisalo z velikimi črkami, kot bi si sama želela novih in novih sanj, ki so se prodajale v iglah po dvesto... kot kakšna zloradostna krivoprisežnica, ki si je sanje kupovala pri črpal-karju, ker ni slišala nekega modrega moža vzklikniti: Obup je greh!

Sploh pa: ni bila prepričana, da je obup. Kdo pravi, da je obup? Kdo sme? Vse bi bilo dosti bolj preprosto, si je mislila, ko bi predme stopil on, ki je Bog, ali pa tudi ne, ki je vsemogočen, ali pa tudi ne, in mi rekel: To smeš in tistega ne, si je mislila, da bi bilo tudi dosti bolj pravično; tako pa: verjame ali ne; zaupa ali ne; se dviga in pada... za koga? Ni bila prepričana, da je obup. In greh? Tisti mož, ki je to vzkliknil, je verjel in zaupal, zato je tudi mogel vzklikniti; zanjo pa je bilo vsega preveč in vsega premalo.

Kadar je premišljevala vsetakšno, je bila žalostna: malo zaradi sebe in malo zaradi drugih.

O sebi ni nikomur pripovedovala, ker sploh nikogar takšnega ni imela, tistim pa, ki bi jo hoteli poslušati, ni hotela govoriti, ker so bili v resnici še dosti slabši od nje. Je upala, da jo bo nekega dne našel kakšen pisatelj ali kaj, da jo bo našel in upodobil in celemu svetu povedal resnico: ni tako, kot mislijo... ne, ni tako!

6. Hodila je vzdolž zidu in mislila na pisatelja, ki bi jo našel: sedel bi v baru in ko bi vstopila, ne bi premišljeval in ne se obotavljal, kar takoj bi vedel, da je ona tista, ki jo išče že nekaj časa, da je tista, najbolj prava, stopil bi do nje in jo prijano ogovoril; morda bi se spogledali, ne bi mogli verjeti, da je mogoče, zavidali bi mu vsak podarjen gib, vsako, samo njemu darovano kretnjo; prijel bi jo pod roko in odpeljal drugam; ko bi stopala proti koncu ulice, bi se ji zdelo, da za seboj pušča nekaj, kar sploh nikoli ni bilo njeno, nekaj, kar bo pozabila prvi hip, ko stopi na drugo avenijo; od tam bi se odpeljala z velikim, belim avtomobilom, samo pritisnila bi na gumb, in bi se zatemnjene šipe dvignile, samo zahotelo bi se ji, pa bi kar v avtu dobila kozarec penečega se vina, ravno prav ohlajenega, čeprav si niti mislila ni, koliko mora biti takšna pijača ohlajena. Ženske, ki delajo v najdražjih hotelih za nekaj tisočakov na noč, bi ji zavidale srečo, ki se ji je vrgla pred noge; njej pa bi bilo lahko vseeno: za najdražje hotele in pomembne meščane, ki jim ni težko dati petsto za povrhu, vseeno bi ji bilo za slinaste prasce in za primestni bar; postala bi gospa, med zvezde bi se povzpela in sama odločala o tem, na naslovnici katere revije bo in katere ne; fotografi in novinarji bi se trli okoli nje; kar je bilo, bi vsi pozabili, če pa bi se en sam stremuh oglasil, bi celemu svetu povedala, kateri morda zahajajo na zadnjo avenijo in kateri na predzadnjo, kateri si privoščijo črnke in kateri še otroke. Hodila je vzdolž zidu in mislila na pisatelja, ki ima pomembne prijatelje: eni so znani glasbeniki in drugi slavni režiserji; mogla bi si privoščiti kakšno stransko vlogo v filmu, ki bi ga potem vsi videli, kakšno stransko vlogo za začetek.

7. Res se je zgodilo: nekega dne je v bar prišel pisatelj, ki je iskal angela; ko je kasneje vstopila, je kar takoj vstal in stopil do nje: Jaz sem tisti, ki je z velikimi črkami napisal na zid, da so sanje prepovedane, in tisti, ki je vzkliknil... no, saj več kaj, jo je prijel pod roko, ona se je hotljivo prislonila ob njegovo ramo in si z nekaj

kretnjami privihnila ovratnik, si čez rame vrgla lase in pogledala može naokoli, ki so mu zavidali prav vsak njen gib, ker so vedeli, da bodo odslej njegovi vsi gibi in vse kretnje; nadzemeljsko se je nasmehnila, zmajala z boki in ga potegnila: Zdaj pa greva. Ko sta stopala proti koncu ulice, se ji je zdelo, kot bi se vse trgalo z nje, se ji je zdelo, da kar naenkrat vsa gola odhaja drugam; mislila si je, da mora biti vesela, ker se je vendar ponudila roka, ki jo popelje drugam; mislila si je, da je že na pol poti do zvezd, ker se je vendar oklepala človeka, ki ga za vogalom čaka velik, bel avto. Stopala sta mimo izložb, mimo vlačug in lahkoživk, ki so stale ob cesti; prestopala sta zjedi in črepinje; na drugi aveniji se ji je zazdelo, da se je odprl nov svet, neznan in tuj, poln znanilcev in vabilcev. Nič ga ni spraševala in on ni govoril; zdelo se ji je dobro: samo po sebi; čutila je, da ni težko verjeti in zaupati, če imaš komu; čutila je, kako se ji je nekaj novega razbohotilo po vsem telesu in ni bila več gola; vedela je, da se ne bo težko privaditi na nov svet, ker je bogat in lep. Za vogalom je res stal velik, bel avto: sedla sta in se odpeljala; pritiskala je gumb, da so se zatemnjene šipe dvigale in spuščale, ko pa se ji je zahotelo pijače, je mož iz sedeža vzel steklenico najdražjega penečega se vina, ravno prav ohlajenega. Spregovoril je: ni povedal veliko, uporabljal je izbrane besede, ki jih pol ni razumela; prijazno se mu je nasmihala in ko je končal, še dolgo ni nič rekla; gledala je ven: zgradbe so padale mimo, najboljši hoteli in najdražje restavracije; zdelo se ji je dobro, ker od zdaj bo lahko hodila v najmenitnejše salone in klube, kjer jo bodo vsi gledali z občudovanjem, ker je nekaj čisto posebnega: angel z obrežja, ja, prav s tistega obrežja, kjer je reka počasna in osrajena, s tistega, kjer je v pesku vsepolno odvrženih igel in po katerem se proti večeru zakotalijo železne kroglice; res je nekaj čisto posebnega. Nobena druga ne ve, kaj je to očiščenje, prav nobena, ker niso okusile sanj po dvesto, niso se ponujale po tisoč in manj, zato ne morejo vedeti, kaj je očiščenje: in nobena druga ni dan za dnem hodila vzdolž zidu, na katerem je z velikimi črkami pisalo, da so sanje prepovedane, nobena druga se ni spraševala, ali je kdo večji od Boga ali ne, ker so imele srečo in so že od nekdaj na drugi strani resničnosti.

Vsaketoliko je pogledala pisatelja, in kadar sta trčila s pogledi, ni sramežljivo pordela, ampak se je nasmehnila, kot bi bil avto njen, kot bi ona njemu ponudila roko in se je je v strahu pred vnovičnim pobiranjem močno oklenil; nasmehnila se je, kot bi maloprej ona povedala šoferju, kam naj ju odpelje, kot bi ona v prijetno ohlajena kozarca natakala vina.

Zvezde so se razsipale po nebu: toliko je bila ura; če bi bilo kot dan prej, bi že morala sedeti v kakšnem hotelskem baru vsa nališpana in nakitana, hotljiva; tako pa je bila ob znanem pisatelju, v njegovem ogromnem avtomobilu; peljala sta se skozi mesto: po glavni žili naravnost v srce.

8. Spomnila se je: ko je bila še čisto majhna, je bilo vse drugače, ker so bili ljudje dosti bolj prijazni, dosti več so se pogovarjali in vsak večer na obrežju lovili ribe; potem so začeli prihajati vedno novi priseljenci, vedno novi tujci, ki so bili nezaupljivi do vseh, svoj jezik so govorili in častili svoje bogove; vse se je spremenilo: ljudje so začeli zaklepati vrata, ker so se bali tatov, bali so se temnopoltih priseljencev, ki so odhajali s prvim avtobusom in se vračali z zadnjim; mama ji ni več dovolila, da bi se igrala za hišo, ker se je govorilo, da so hudodelci, ki kradejo otroke, da so trgovci, ki jih prodajajo naprej: v Italijo in Ameriko. Spomnila se je sosedja s črnimi brki: neke nedelje so ponj prišli policaji, ker da je ubil poštarja v sosednji ulici, zaprli so ga za petnajst let, žena je s hčerko ostala sama, pa ne za dolgo: prišel je nov moški in ju odpeljal.

Gledala ga je: ta človek ... ta človek je mogoče Bog, mogoče je ali pa tudi ni ... ker je rekel, ja, rekel je, da je tisto na zid napisal on ... ta človek je mogoče res Bog.

Spet se je spomnila soseda s črnimi brki, ki da je ubil poštarja; nekega večera, potem ko so ga izpustili, sta se srečala v hotelskem baru, rekel ji je: Tudi iz tebe ne bo nič! Poznam takšne, veliko takšnih in podobnih: nič ne bo iz tebe! se je zarežal in naročil nov kozarec; o, čisto prav, da je bil zaprt, si je takrat mislila, čisto prav.

Še je mislila na nabrežje in ljudi tam, ko ji je roko položil na kolena: Nekje se tudi sanje končajo. Prikimala mu je.

9. Avto je obstal pred ogromno vilo v najbogatejši četrti; šofer jima je odprl vrata: stopala sta po beli poti, kakršnih je bila vajena s pokopališča; za hišo je bil vrt, ki se je zdel neskončen; rekel ji je: Vidiš, to je vrt, ki se ne konča. Sedla sta na klop in gledala v nebo: vsepolno zvezd je bilo in ogromna luna, ki se je vzpenjala v sam vrh oboka; spet ji je roko položil na koleno: Kaj praviš, je Bog ali ga ni? Skomignila je, ker ni mogla nič odgovoriti; pogledala ga je, in se ji je zazdelo, kot bi že od nekdaj sedela na klopi pod zvezdami, kot bi od nekdaj njegova dlan počivala na njenem kolenu; mislila si je: To so sanje. Dokler ni pristopil pritlikavec, velik pladenj poln sadja jima je prinesel, ga položil spredaj v travo, se priklonil in odšel; obrnila se je in gledala za njim. Pisatelj se je nasmehnil: Ali Mehmed, moj sluga, pritlikavec z enajste avenije; rad me ima ... vsi me imajo radi, ker imam veliko denarja ... tako je to ... Ali Mehmed je dober človek, ne zaspi, dokler se ne vrnem; če pridem domov še tako pozno, me čaka z večerjo; kamorkoli grem za več časa, ga vzamem s seboj ... Ali Mehmed je moj sluga. Prikimala mu je: Ja, Ali Mehmed je tvoj sluga. Sklonil se je in si s pladnja vzela sadež, ki ga ženska ni poznala; zagrizel je in se čez čas zarežal, kar tako.

Proti jutru sta še sedela pod zvezdami; hladno ji je bilo, pa ni hotela reči, ker se ji je zdel mož zadovoljen; prislonila se mu je ob ramo in zaprla oči: sanjala je, da sredi noči s pisateljem sedi na vrtu za hišo; ko je spet pogledala, ji je rekel: Pridi, greva v hišo, hladno je in tebe zebe, sta vstala in odšla; notri sta sedla na kavč sredi ogromne sobe; prišel je pritlikavec in prižgal kamin, obrnil se je proti pisatelju, se priklonil in odšel.

Ko se je prostor segrel, je mož potegnil za vrv, ki je visela s stropa, da se je oglasil zvon; čakala je, kaj bo; že je mislila, da nič, ko so se odprla vrata in je vstopila baletka; nekaj jo je motilo, si je mislila, da je na plesalki nekaj nenavadnega in je šele čez čas zapazila, da ima eno samo nogo; pogledala je pisatelja, ki se je zadovoljno smehljaj in balerini dal znak, da je čas. Zaplesala je, kot bi ne bilo nič nenavadnega, kot bi ne bila brez ene noge; gledala jo je in ni vedela, kaj naj si misli, ko je plesalka nenadoma padla in se ni več premaknila; ženska si je v dlani skrila obraz; kasneje je prišel Ali Mehmed in odnesel balerino. Pisatelj se je nasmehnil: Lili Lombard, moja balerina, plesalka s šeste avenije; rada me ima ... vsi me imajo radi, ker imam veliko denarja ... tako je to ... Lili Lombard je dobra ženska, ne zaspi, dokler se ne vrnem; če pridem domov še tako pozno, me čaka in zapleše; kamorkoli grem za dlje časa, jo vzamem s seboj ... Lili Lombard je moja plesalka. Prikimala mu je: Ja, Lili Lombard je tvoja plesalka.

10. Zjutraj sta sedela za dolgo mizo, polno jedi; pisatelj se ji je ves čas nasmihal; gledala ga je: ta človek ... ta človek je mogoče Bog, mogoče je ali pa tudi ni; vzela si je rogljič in ga namakala v mleko: ko je bila majhna, je vedno delala tako. V kotu je na liro zaigral slepec. Mož si je vzela pomarančo; še se ji je nasmihal,

dokler ni vstal in stopil pred slepca: Dovolj bo, pojdi! Starec je kar takoj nehal igrati, se priklonil in odšel; pisatelj je stopil do nje, ji iz rok vzel rogljič in jo dvignil k sebi: Če te dobro pogledam, se mi zdiš še otrok. Drugače si pa angel, kajne? Skomignila je in nekaj zamomljala. Pa na zid nisem napisal kar tako, je nadaljeval, da so sanje prepovedane; tebi sem napisal, ti pa si vseeno sanjala še naprej; in zdaj: kaj boš zdaj? Ne veš? se je začudil, ne veš, kaj boš?! Naj ti povem? Včeraj sem te vprašal, ali Bog je ali ga ni. Nisi mi odgovorila. Naj ti povem? Pokimala je. Spustil jo je in stopil korak nazaj: To je moj svet in v njem sem Bog. Nisi opazila, da je to moj svet?! Vse je tako, kot se zdi meni: pritlikavec, balerina, slepec in ti! Kaj hočeš? je kričal, povej, kaj hočeš?! Gledala ga je: Nič, prav nič. Dobro, je nadaljeval, povem ti do konca: vse sem vas ustvaril jaz, zato govorite moje besede in delate moje gibe, vse sem vas ustvaril jaz, zato ste obsojeni na večnost; mogoče se ti zdi smešno in mogoče zabavno, pa ti povem: večnost ni smešna in ni zabavna, večnost je nekaj grozljivega, ker nima začetka in nima konca; zgodba ima oboje, ampak se ponavlja vsakič, kadar kdo odpre knjigo, to knjigo, ki jo vidiš na mizi! In morate igrati: spet vse od začetka. Kako ti je všeč? Jaz bom umrl, mene bodo zagrebli, vi, vi boste pa ostali in igrali zgodbo: od začetka do konca, od konca do začetka! Ni smešno in ni zabavno, angel moj; poglej se, stopi pred ogledalo: kako lepe oči in zobe imaš, poglej svoje roke in noge, telo, ki sem ti ga dal; ali ni čudovito; ali ni prekrasno?! Ti si vendar angel! Nisi pritlikava in nisi brez noge, nisi slepa, ti si angel, angel z nabrežja! Ampak tudi božje bitje ni biti lahko; povem ti: klela me boš, in klela boš sebe, v večnost boš tulila, pa ne bo nikogar, ki bi te hotel poslušati, nikogar razen pritlikavca, balerine in slepca. Kdor se bo ogrešil, saj veš: kdor se bo ogrešil, bo zapisan v zgodbo... in ti, angel moj, saj ne bi hotela, da bi bila ena sama duša pogubljenja in v večnost zapisana kot podoba iz moje knjige; ti tega ne bi hotela, angel moj!

11. Tekla je skozi neskončne sobane, tekla po stopnicah gor in dol; pisatelj se je zlovešče smejal, ker je vedel, da ne more uiti. Kjerkoli je obstala, kjerkoli se je hotela odpočiti, je v kotu starec zaigral na liro, priplesala je balerina in prišel je pritlikavec; tekla je skozi neskončne sobane, tekla po stopnicah gor in dol, dokler se ni vse zavrtelo okoli nje in je omahnila: temno je bilo, samo nekje daleč spredaj je brlela drobna luč; plazila se je proti svetlobi, ki ni postajala nič močnejša in nič večja, plazila se je po vseh štirih, s trebuhom po tleh; slišala je moža, ki se ji je smejal: Angel moj, ne moreš mi uiti!

Ni hotela odpreti oči, nikoli več, ker je vedela, da stoji ob njej, vedela je, da je njegov obraz nad njo: če bo še tako dolgo mižala in bo spet pogledala šele čez nekaj let, bo njegov obraz nad njo; čutila ga je dihati, prekletega kreatorja, stvarnika, vsemogočnika, ki si je izmislil svoj svet, da lahko vlada in kraljuje, da lahko ustvarja vedno nove stvore in se more neskromno naslajati z mlekom njihovega trpljenja, prekleti kreator, stvarnik, vsemogočnik.

Spomnila se je: ko je bila še čisto majhna, je bilo vse drugače, ker so bili ljudje dosti bolj prijazni; ko je bila še čisto majhna, ji je umrl oče; lep dan je bil, ko so ga pokopavali, lep dan je bil, zato je prišlo dosti ljudi: iz ulice in od drugod; mama je ves čas jokala in hlipala; bilo ji je grozno, ker ji iz oči ni privrela ena sama solza, žalostna je pa bila, ker je vedela, da si mama ne bo mogla vzeti časa za v živalski vrt, ali kino, žalostna je bila, ker je vedela, da nikoli več ne bo, kot je bilo: lepo so se imeli, še posebej ob nedeljah, ko so skupaj kosili in popoldne preživali na obrežju, kjer je oče namakal svojo palico; z mamo sta stali ob njem čisto tihi, da bi ne splašili rib, ki jih je bilo vsak mesec manj, ker je bila reka vse bolj počasna in vse bolj

smrdeča. Ko pa so policaji iz nje nekega dopoldneva izvlekli napihnjeno truplo ženske, ki so jo prej že nekaj dni pogrešali, je tudi oče odložil svojo palico. Po tistem so ob nedeljskih popoldnevih hodili v mestni park, kjer so se sprehajali najmenitnejši uradniki in najboljši trgovci; oče si je privoščil pivo, z mamo sta stali ob strani, ker je bilo vse tako zelo drago; na poti domov so si ogledali lepake, ki so mimoidoče opozarjali na nove filme iz Amerike; domačih tako nihče ni gledal, ker so igralko veljale za lahkoživke in igralci za prešuštnike. Lep dan je bil, ko so pokopavali očeta; lep dan je bil, ko so grudo prekrili s cvetjem in odšli; vračala se je bolj poredko, ker ni marala pokopališč; mislila pa je na očeta. Mama jo je tudi imela rada, zelo, ampak je po očetovi smrti cele dneve delala in sta se bolj malo videli, zato je mislila, da je mama ne mara, in takrat je mislila, da je ne mara, ko jo je prvič videla z drugim moškim, ki ga ne bi hotela imeti namesto očeta, pa četudi... četudi. Potem so se moški menjavali in ji je postalo vseeno. Lep dan je bil, ko so pokopavali očeta; teta ji je ves čas govorila, da je konec, pa ni razumela, česa je konec; stric ji je dal stotaka in ni nič rekel; zdelo se ji je, da je tako dobro, ker ni bilo kaj reči; teta je tudi mami rekla, da je zdaj konec in stric je tudi mami dal nekaj denarja, nič pa ji ni rekel. Sosed jih je gledal bolj od daleč in si polglasno govoril, kako je to hudo in kako zelo žalostno; tudi drugi sosede so jih gledali bolj od daleč. Moških, ki so prihajali k mami, je bilo vedno več; niso bili prijazni in se ji je zdelo čudno, ker je poprej mislila, da so mami všeč samo urejeni in prijazni, kot je bil urejen in prijazen oče, zato je, kadar je mogla, odšla v mesto: na začetku s kakšno prijateljico, kasneje raje sama. Ljudje z nabrežja so jo pozabili, ker je zgodaj odhajala in se pozno vračala, pozabili so, kakšne oči in kakšne lase ima, pozabili so, ali je visoka ali nizka, ali ima govorno napako ali je nima; ljudje z nabrežja so vse pozabili, ker so imeli dosti drugih skrbi. Stric in teta nista prišla nikoli več; vsega je bilo konec. Včasih se ji je zdelo, da bi tudi sama najraje odšla in vseskupaj pozabila, včasih se ji je zdelo, da bo nekega dne pravzaprav odšla, pozabila pa nikoli.

12. Nekaj ljudi je sedelo v primestnem baru; pogovarjali so se čisto vsakdanje stvari in praznili vedno nove kozarce piva; na obrežju so trije možje zaman namakali svoje palice, ker rib v reki že dolgo ni bilo več; ženske so med nizkimi hišami obešale perilo, otroci so se igrali za skladišči malo od reke. Čisto navaden dan je bil in se je že zdelo, da se ne bo zgodilo prav nič nenavadnega; trije možje so mislili, da bi bilo najbolje zložiti palice in oditi domov, ko so na drugi strani reke obstali tovornjaki in kar nekaj avtomobilov; trije možje so prav kmalu videli, da so onkraj reke filmarji, ki hočejo še pred mrakom nekaj posneti, zato so hoteli in kričali drug čez drugega; še več ljudi se je zbralo tostran obrežja in so zrl tja čez, kjer so razpostavljali vsemogoče aparate in kamere, s tovornjakov so jemali čudne stvari in jih raznašali na vse strani; možje tostran so se čudili: Le kaj bodo snemali? Kaj vidijo na tem kraju... dosti lepšega je v mestu. Vedno več jih je bilo in so se spraševali in ugotavljali, čudili so se in je sem ter tja kakšen izmed njih zamahnil z roko, da ni vredno, in odšel in se kasneje spet vrnil. Čez čas sta po reki priplula policijska čolna: ljudje so radovedno opazovali, kaj bo, dokler se na enem ni pripeljal nekakšen igralec ali kaj, ki jim je povedal, da snemajo film, kriminalko, v kateri na koncu po reki priplava truplo junakinje; zato so prišli sem, ker je ta kraj še najbolj primeren v celem mestu, ker je resnično grozljiv, še posebej tik pred zatonom sonca; vodotok je ravno pravšen in zgradbe in vse. Povedal jim je, da potrebujejo statiste, ker bo to množičen prizor, da bi torej tam stali, nič govorili: pivo bi dobili zastonj in cigarete; rekel jim je, da so oni najbolj pravi: takšni, kot so, ker noče posneti filma, kateremu ne bi nihče verjel, zato naj se nič ne lišpajo in

gledajo v ogledalo, ker prav zares potrebuje takšne, kot so. Spogledovali so se in nekaj govorili med sabo, niso bili prepričani, da je to tisto, kar bi hoteli, po drugi strani pa . . . so na koncu pristali, ker nekaj je gotovo: to je več kot izziv. Igralec, ali kaj, je zmagonosno odplul nazaj na drugo stran reke, oni pa so morali peš daleč naokoli, čez most in tako; že so se videli na platnu in na lepakih in se jim je zdelo, da bodo zasenčili vse in vsakogar, ki ne bo zraven; govorili so, kako bo to imenitno, ko jih bodo na televiziji videli znanci in drugi, kako jim bodo mogli pripovedovati: o filmu in vse, ker oni bodo vendar prav v kratkem okusili. Ko so prišli do mož onkraj reke, so kar nekaj časa spoštljivo stali ob strani in čakali, prestopali so se in kadili, gledali so opremo in se čudili, kakšne naprave vse so potrebne, da se posname film, ker včasih je bilo čisto drugače; vedno manj so govorili in končno utihnili, preden se je začelo: igralec, ali kaj, je bil spet med njimi in jim govoril, kaj bodo delali: stali bodo na obrežju in namakali palice, pogovarjali se bodo čisto navadne stvari, že preveč vsakdanje, čeprav niso vedeli, kaj je že preveč vsakdanje in kaj ne; poslušati morajo moža v temnem plašču, z brado, ker on vodi snemanje, jim je še povedal, da ne bo dolgo; vsak bo dobil tisočaka, pivo in cigarete pa si lahko kar takoj vzamejo, ker je vse za njih. Zadovoljni so se spogledovali in pokimavali drug drugemu, potem jih je mož v temnem plašču, z brado, razporedil po nabrežju, razdelil je palice, jim rekel nekaj besed in dal znak za začetek.

13. Može so stali na nabrežju in namakali palice, pogovarjali so se čisto navadne stvari, že preveč vsakdanje; tistim, ki so jih gledali z druge strani reke, so se zdeli smešni, ker so vsi dobro vedeli, da rib že dolgo ni več; morali so se zdeti smešni, ker jih je bilo toliko. Od nekod je pritekel neznanec v rjavem balonarju . . . do ribičev; ustavil se je in gledal v vodo: nič ni bilo videti, ampak kar tako tudi neznanec ne bi pritekel in ne bi strmel v valove, ki so odnašali čas; stopil je do ribiča v rumenem puloverju, če je kaj videl. Ribič je skomignil, da nič ne ve, skomignil je, kot so mu naročili; in se je neznanec obrnil ter stekel po reki navzgor; moške so gledali za njim, dokler ni izginil. Zapihal je močan veter, sonce je bilo tik nad strehami hiš obakraj reke; veliki oblaki so zakrili nebo in se je zdelo, da bo zdaj zdaj zagrmelo in se bo ulil dež, kot se dež ulije v tem času skoraj vsak dan. Takrat je prvi ribič opazil, da na vodi nekaj plava: nekaj velikega in ko je bilo tisto nekaj bližje, je bil prepričan, da je truplo; spustil je palico in pohitel na zadnji rob nabrežja; strmeli so v vodo in okamenjeni stali, kot jim je prej naročil mož z brado; eden je stekel proti hišam, kjer naj bi telefoniral. Takoj sta se pripeljala policijska čolna in velik, temen avto, iz katerega je stopil inšpektor; izvlekli so truplo, da je inšpektor stopil korak nazaj: Ampak . . . to truplo . . . čisto pravo je.

14. Nekje se tudi sanje končajo. Vse, kar se zdi, je res. Marionete plešejo zdaj tako in zdaj drugače. Sploh so marionete nekaj čudnega. Ker se nihče noče prepoznati.